

Foto: Gliptoteka HAZU

Konjanički prikaz prvog hrvatskog kralja autora Roberta Frangeša Mihanovića

Kultura

📅 17. kolovoza 2025.

Iako nemamo egzaktnih podataka o izgledu i fizionomiji prvog hrvatskog kralja Tomislava, njegove predodžbe u umjetnosti itekako su prisutne. Osim u slikarstvu, **o čemu smo prethodno pisali**, velik utjecaj polučile su i u okvirima kiparstva. Ipak, od estetskih su se izazova važnijima pokazale aktualne vrlo zamršene političke i društvene okolnosti, u odnosu na koje je pokušaj afirmacije ideje nacionalnog jedinstva putem kralja Tomislava, bio otežan.

Piše: Ivona Smolčić

Najpoznatiji spomenik Tomislavu – konjički prikaz prvog hrvatskog kralja autora Roberta Frangeša Mihanovića u Zagrebu

Iako je nacionalno historijsko slikarstvo u prvom redu utjecalo na oblikovanje predodžbi o liku kralja Tomislava, slični su učinci zabilježeni i u okvirima kiparstva. Najpoznatiji spomenik monumentaln je konjanički prikaz prvog hrvatskog kralja, autora Roberta Frangeša

Koristimo kolačiće kako bismo vam osigurali najbolje iskustvo na našoj web stranici. Ako nastavite koristiti ovu stranicu, pretpostaviti ćemo da ste zadovoljni s tim.

U redu

Sve je započelo još 1924., kad je u povodu proslave 1000. godišnjice Hrvatskog kraljevstva osnovan odbor za podizanje spomenika kralju Tomislavu.

U tom je kontekstu prvi hrvatski vladar narodne krvi, kao simbol ujedinjenja priobalne i kontinentalne Hrvatske, trebao evocirati snagu i suverenitet hrvatske države koja treba biti jedinstvena i svjesna vlastitog državnog prava, kao zaloga za budućnost. Umjetnički je projekt vodio spomenuti Robert Frangeš Mihanović, koji je ujedno bio na čelu Odbora. Ipak, državna i gradska politika ispriječile su se njegovoj realizaciji, a svemu je kumovao i nedostatak financijskih sredstava kao posljedica međuratnih kriza.

Radić dao podršku obilježavanju 1000. obljetnice Hrvatskog kraljevstva

Ipak, Stjepan Radić, kao ministar prosvjete u jesen 1925. dao je podršku obilježavanju tisućugodišnjice Hrvatskoga Kraljevstva, a posljednjeg dana u 1925. godini u zagrebačkoj katedrali je pred tisuću ljudi zagrebački nadbiskup Antun Bauer blagoslovio kamen temeljac za novi spomenik.

Kamen temeljac ostavljen je na čuvanje Riznici zagrebačke katedrale, a ceremoniju blagoslova svojim je govorom uvećao povjesničar Vjekoslav Klaić, istaknuvši kako trebalo čuvati hrvatsku svijest, koje nama Hrvatima kadšto nedostaje. Tomislavov je spomenik zamišljen kao najveći spomenik dotad podignut u Zagrebu. Spomenuta financijska kriza uzrokovala je višegodišnje prikupljanje sredstava, a 1931. konačno je započelo lijevanje šest metara visokog kipa.

Autor Frangeš Mihanović za Zagrebački list (20. kolovoza 1940. godine) rekao je kako je „njegova snaga suzdržljiva, unutarnja, ali velika. Desnu je ruku ispružio i drži žezlo snažnom rukom. Žezlom upravlja; to je pravo, a pravo je istina, istina je od Boga; Tomislav nas vodi Božjim putem. Oko njega su se okupile sve hrvatske županije, a ja to simboliziram jabukom u ljevici na kraljevim grudima. Kralj je plemenit i pravedan, brani zemlju. On se ne osvećuje i ne traži tuđe. Kralj je plemenit i pravedan, brani zemlju. Potukao je Bugare i Mađare, ali ih nije progonio. Potjerao ih je samo preko granice, pa iako ima veliku vojsku ne osvaja tuđe. U ruci ne drži mač, nego ga ima u koricama, jer ne vlada silom nego pravicom. S ramena mu pada kraljevski plašt, znak njegova dostojanstva“.

Unatoč svim izazovima, gipsani je spomenik dovršen 1930., a brončani izljev tri godine poslije. U svibnju i lipnju 1935., nakon pobjede Mačekova HSS-a, spomenik je prvi put izložen u javnosti u Rokovu perivoju, a Frangeš je započeo raditi na reljefima za postolje, koji su naposljetku dovršeni 1938.

Iz Beograda glasovi nezadovoljstva

Izvorno su prikazivali krunidbu kralja Tomislava i mirenje srpskog kneza Zaharije s bugarskim carem Petrom. No, kad se činilo kako sve ponovno ide prema planu, iz Beograda su stigli glasovi nezadovoljstva koji su smatrali da se spomenik kralju Tomislavu ne smije postaviti prije negoli svoj spomenik u Zagrebu dobije nedavno ubijeni kralj Aleksandar. Međutim, sredstva za izgradnju kipa kralju Aleksandru prenamijenjena su za Dom umjetnosti, ali pod uvjetom kraljeve obitelji da dom bude posvećen kralju Petru. Na koncu, dom je dovršen 1938. kao Dom likovnih umjetnosti kralja Petra I. Velikoga Oslobodioca.

Kad su se utišali beogradski glasovi, počeli su sve glasnije negodovati oni zagrebački. Naime, dio javnosti smatrao je kako se na Tomislavovu trgu treba podignuti tzv. Forum Croatorum, odnosno kako čitav trg treba biti manifestacija svehrvatske povijesti i jedinstva.

Prema toj ideji, ondje bi trebali biti smješteni kipovi hrvatskih vladara te Milenijski muzej. U sklopu toga, počelo se polemizirati kako bi budući spomenik trebao biti orijentiran. Tako 1939. dolazi do snažne polarizacije po pitanju položaja, orijentacije i umjetničke vrijednosti spomenika.

Kralj Tomislav u hrvatskoj likovnoj umjetnosti

Likovno bavljenje nacionalnom tematikom imalo je šire, nacionalne ciljeve, a u središtu interesa devetnaestostoljetnih i dvadesetostoljetnih likovnih umjetnika bio je prvi hrvatski kralj Tomislav. S obzirom na nedostatne historiografske podatke o Tomislavovu fizičkom izgledu, likovnjaci su imali značajnu dozu slobode, pa je u prvi plan postavljen dojam ili doživljaj prvog hrvatskog vladara kao simbola čitavog kolektiva.

Dio Zagrepčana smatrao je da kralj treba gledati prema Zagrebu i budućem Forumu Croatorumu, dok su drugi smatrali da treba gledati prema kolodvoru, čime bi se simbolizirala vječna veza Hrvata s Jadranom. Također, postojala je i treća struja, koja je smatrala kako se spomenik uopće ne bi trebao postaviti.

Do 1940. godine odustalo se od ideje Foruma Croatoruma, a iste je godine preminuo i autor spomenika. Tek je krajem godine odlučeno da se spomenik ima postaviti na mjesto na kojem danas stoji. Kad je u ljeto 1942. bilo sve spremno za podizanje kipa, utemeljenje Nezavisne Države Hrvatske, odgodilo je dugo iščekivanu realizaciju. Naime, pravi je razlog bio političke prirode, a ticao se predaje velikog dijela hrvatske obale Italiji.

1945. na spomenik namontirana zvijezda

U takvim je okolnostima vlast strahovala da će, postavljanjem kipa kralju koji simbolizira ujedinjenje hrvatske obale sa kontinentom, kod naroda izazvati negodovanje. Stoga je tijekom postojanja NDH dovršeno samo postolje i na njega postavljen reljef koji prikazuje krunjenje kralja Tomislava.

Nakon ulaska partizana u Zagreb 1945., na postolje je namontirana partizanska zvijezda, dok je ostatak spomenika, odnosno sam kralj na konju, postavljen u listopadu 1947. godine, sa popratnim tekstom: „Tomislav, prvi među hrvatskim vladarima ujedinio je svoja plemena u jednoj državi, te se godine CMXXV proglasio kraljem. Vladao je od Drave – Jadrana nad gradovima Splitom, Zadrom, Trogirom i nad otocima od Krka i Raba do Visa, Brača i Korčule. Pobjedonosno je ratovao u Panoniji, na Dravi i Apuliji. Kao Ljudevit Posavski stotinu godina prije njega u borbi protiv Franaka, i Tomislav je djelovao u Savezu sa Srbima, simbolično naslućujući jedinstvo Jugoslavenkih naroda.“

1991. dodana hrvatska šahovnica

Izvorni autorov reljef postavljen u vrijeme NDH, koji prikazuje krunidbu kralja Tomislava, uskoro je skinut jer je smatran politički nepodoban novim vlastima. Godinu dana nakon postavljanja raspisan je javni natječaj za nove reljefe na kojem su pobijedili Ivan Sabolić i Želimir Janeš. Sabolić je napravio brončani reljef „Hrvatska mornarica“, a Janeš reljef „Pomirenje Srba i Bugara“. Konačno, 1991. su godine postavljeni izvorni reljefi, a na prednju je stranu dodana hrvatska šahovnica.

*Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.

POVEZANO

Koristimo kolačiće kako bismo vam osigurali najbolje iskustvo na našoj web stranici. Ako nastavite koristiti ovu stranicu, pretpostavit ćemo da ste zadovoljni s tim.

Održana premijera Gavranove hit komedije „Zabranjeno smijanje“

📅 16. veljače 2025.

O. Iveković, Oproštaj Katarine i Petra Zrinskog

U Oslju dodijeljene nagrade za najbolju ljubavnu priču Moje drago serce

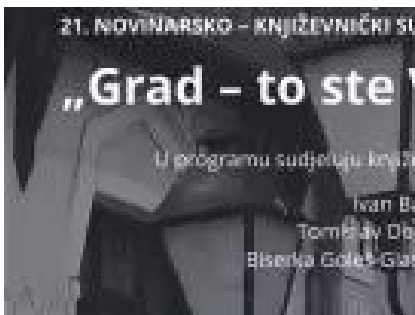
📅 28. rujna 2025.

Ravnatelj HNK Šibenik Jakov Bilić: 'neliječen od Šibenika'

📅 7. ožujka 2025.

Najnovije

U Vukovaru 21. novinarsko-književni susret “Grad – to ste vi” u znak sjećanja na Sinišu Glavaševića

📅 17. studenoga 2025.

Škabrnja – zločin za koji nitko nije odgovarao

📅 17. studenoga 2025.

Hrvatsku na Venecijanskom bijenalu predstavlja projekt nagrađivane umjetnice Dubravke Lošić i povjerenika Branka Franceschija

📅 17. studenoga 2025.

U Mostaru odavanje počasti žrtvama Vukovara i Škabrnje te obilježavanje uspostave HZ Herceg Bosne

📅 17. studenoga 2025.

Policija će snimati javno okupljanje u Vukovaru: Na snazi i posebna regulacija prometa

📅 17. studenoga 2025.

KOLUMNE

< >

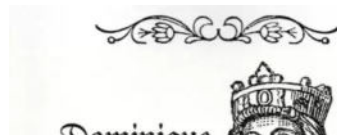
Zlatko Kramarić o Husserlu, Zweigu i Sloterdijku: Europa postoji samo dok postoji napor duha

📅 17. studenoga 2025.

Davor Velnić: Zlo i nakaznost jednoumlja

📅 14. studenoga 2025.

Igor Žic: Umrijeti za Europu!

📅 12. studenoga 2025.

Jure intel „trak

📅 10.

Miro Gavran: Dobra knjiga je danas važnija nego ikad

Radoslav Bužančić: Počeci Hrvatskog Kraljevstva

Glagoljica: Novi život starog pisma

Hrvatski Hašek i Ispravi.me

PORTAL POKRENULA

INFORMACIJE

> Impressum

> Pisma čitatelja

Pratite nas

Koristimo kolačiće kako bismo vam osigurali najbolje iskustvo na našoj web stranici. Ako nastavite koristiti ovu stranicu, pretpostavit ćemo da ste zadovoljni s tim.